

♦ השתתפות בהוצאות בית הדין

♦ חובה על הציבור לפרנס דיין המקדיש את עצמו לטובת הכלל

♦ דיין רופא כדין דיין

♦ ממון לתכריכים

♦ האומר דבר בשם אומרו, בשם אומרי, בשם אומרו

השבוע בגליון

♦ 'אמוראים', על שום מה?

♦ ארבע שאלות שונות וארבע תשובות, כולן מסוגייתנו

♦ שטיפת הבית במים מעורבים בדם

♦ רוצה לתרום ספר תורה ואינו יכול

♦ גביית ממון עבור כל שבועה בבית הדין

♦ סותר העורות הרמאי

♦ המוהל הוותיק או האח הצעיר, מי קודם?

דף כט/א הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים

השתתפות בהוצאות בית הדין

במשנתנו נאמר: "הנוטל שכרו לדון, דיניו בטלים", שנאמר (דברים ד/ה), "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים" - "מה אני בחנם אף אתם בחנם". לפיכך, דיין אינו רשאי ליטול שכר מבעלי הדין עבור השתתפותו בדין תורה, ודיין שנוהג לעשות כן, נקנס על ידי חכמים, שכל פסקי הדין שיצאו תחת ידו בטלים, אלא אם כן הוברר שהוא לא נטל בהם ממון.

שכר בטלה לדיין: ברם, מספר אפשרויות עומדות בפני הדיין ליטול ממון. האפשרות הראשונה היא "שכר בטלה". כאשר הדיין עוסק במלאכה מסויימת ומתפרנס הימנה, הוא רשאי לדרוש שכר בטלה מן המבקשים להתדיין לפניו, שאם לא היה נענה לבקשתם, היה משתכר סכום מסויים, וסכום זה עליו ליטול בשווה משני בעלי הדין [ונחלקו הסמ"ע והט"ז, אם זה דווקא כאשר הדיין מודיע לבעלי הדין לפני הדין שיטול מהם ממון, ועיי' "קצות החושן" ו"נתיבות המשפט"].

משכורת ציבורית: כמו כן, נאמר בגמרא (כתובות קה/א), כי דיינים שעוסקים היה בפסקי דין של גזילות וגניבות, נטלו שכר מתרומת הלשכה שבבית המקדש. לדעת רבינו תם (תוס' כתובות קה/א ד"ה "גוזרי גזירות") מגמרא זו נמצאנו למדים, כי לא נאסר על הדיינים ליטול שכר אלא מן המתדיינים לפניהם, אך הם רשאים לקבל משכורת מקופת הציבור.

חובה על הציבור לפרנס דיין המקדיש את עצמו לטובת הכלל: ואילו בעלי התוספות מסיקים מגמרא זו, כי יש להבדיל בין דיין שאינו עוסק בדיינות בכל עת, לבין דיין המקדיש את עצמו לציבור ואינו עוסק במלאכה אחרת, שחובה על הציבור לפרנסו, ואין זה נחשב כשכר של הדיין כלל, אלא כחלק מחובות הציבור, שלטובתם הם עושים.

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי

מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל

נלב"ע ז' בחשוון תרצ"ד

תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל

ב"ר אליהו רפאל ז"ל

נלב"ע ט' בחשוון תש"ס

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר **יהודה ליכטנשטיין** ומשפ' שיחיו - רעננה

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק פרי** ז"ל

ב"ר שמואל זינוויל ז"ל

שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב. נלב"ע ג' בחשוון תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - בארץ ובארה"ב

זעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל

נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו

פנחס צבי יוסף מרדכי קוט שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **יענטא פערל מונדרר** ע"ה בת אברהם ז"ל

נלב"ע ח' חשוון תשע"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

תקנות הקהילה: רבינו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל ("נתיבות המשפט" סי' ט, חידושים ס"ק ו) כותב, כי בתקופתו, לפני למעלה ממאתים שנים, נהגו ששני הצדדים המתדיינים נתנו שכר לדיונים מתוקף תקנת הקהל. כאשר הדיין התמנה לתפקידו, הנהלת הקהילה התחייבה לשלם את משכורתו מקופת הקהל, וממילא, בעלי הדין המשלמים את שכרו, משלמים זאת בשם כל בני הקהילה, ואין זה נחשב שכר עבור דין התורה המסויים שבו הם משתתפים (ועיי"ש שראוי להתנות מפורשות, ועיי' "ערוך השולחן" שם סעי' ז).

יש דין ויש דיין: ברם, היו ציבורים שונים, אשר ביקשו לאמץ את לשון המשנה ככתבה וכלשונה: "הנטל שכר לדון, דיניו בטלים", לאמור: אסור לדיין ליטול שכר בשום פנים ואופן. הללו סירבו לשלם משכורות לכלי הקודש שכינהו בעירם, ומצוקתם של הרבנים נגעה ללבו של התשב"ץ (שו"ת ח"א סי' קמ"ב - ה), אשר פרסם קובץ מכתבים ובו הוכחות "כאשר יראוני מן השמים ומהגמרא וממקומות אחרים", כי במקרים רבים הדיין והרב רשאים ליטול שכר, ואף חובה על הציבור לפרנסם.

היו גם שביקשו למצוא סימוכין בדברי הרמב"ם (בפירושו לאבות פ"ד), היוצא חוצץ נגד קבלת שכר על ידי המשמשים בתפקידים תורניים, אך התשב"ץ מבהיר, כי כוונת הרמב"ם לרבנים המסוגלים להתפרנס ללא נטילת שכר, כגון הרמב"ם בעצמו שהיה רופא מהולל וקרוב למלכות. בפירושו למסכת אבות התשב"ץ מספר, כי גם הוא רופא במקצועו, אך כאשר יצא לגלות מפני גזירות השמד, נשא ונתן בדבר עם עצמו, עד שהגיע למסקנה כי יקבל על עצמו את עול הרבנות והדיינות, תוך קבלת שכר.

דין רופא כדין דיין: לאחר שהזכרנו, כי הרמב"ם והתשב"ץ התפרנסו מאומנות הרפואה, חשוב וראוי לציין, כי גם רופא יהודי אינו רשאי ליטול שכר עבור ריפוי בני אומתו, שהרי מצווה היא ואין נוטלים שכר על מצווה. הרופא, כמו הרבנים, רשאי ליטול שכר בטלה וטרחא בלבד ("שולחן ערוך" יו"ד סי' של"ו סעי' ב). מובן מאליו, כי שכר הבטלה של רופא, אינו דומה לשכר הבטלה של פועל, שהרי בזמן זה, היה יכול לרפא את מי שאין מצווה מן התורה לרפאותו וליטול ממנו שכר הגון ומפולפל. אכן, הרמב"ם, שרופא גדול ומהולל היה, לא נטל שכר בעד ריפוי חולים, עד אשר התמנה לרופא חצר הסולטן ("שערי ראובן" להגאון רבי ראובן כ"ץ זצ"ל, עמ' ר"ז).

ממון לתכריכים: מעניין לציין, כי חוקרי הדורות חושפים עובדה מרתקת, כי רבים מגדולי ישראל היו עניים מרודים כל ימי חייהם, וכאשר נאספו לבית עולמם, לא הותירו אחריהם כל רכוש. הדברים הגיעו לידי כך, שגדולי ישראל כט"ז, הש"ך וה"בית שמואל" אשר חצבו בסלע ההלכה את דברי תורתם המשמשים כנר לרגלנו, ביקשו מחילה מרעיותיהם לפני פטירתם מן העולם הזה, על שלא הותירו די ממון שיש בו כדי לממן את הסכום הנקוב בכתובתן. בעל ה"תוספות יום טוב" הלך לבית עולמו, ולא השאיר אחריו ממון, אפילו כדי תכריכים!!! ("לקורות הרבנות פ"ה").

דף לא/ב כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו

האומר דבר בשם אומר, בשם אומר, בשם אומר

גמרתנו דנה בטובה הנגרמת למי אשר דברי תורתו נאמרים בשמו לאחר מותו. הגמרא אומרת, כי שפתיו של בעל דבר התורה דובבות בקבר, והגמרא אף מספרת, כי רב ששת הקפיד על שמשו אשר לא אמר את דבריו בשמו.

האחרונים דנים, אם בשעת אמירת דבר תורה בשמו של האדם שמסר את דבר התורה, שפתיו ידובבו בקבר, גם אם שימש כמעביר השמועה בלבד, והוא לא חידש את דבר התורה.

יין ישן או יין עם דבש: הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, כותב בהקדמה לספרו "נחל יצחק", כי בשאלה זו נחלקו אמוראים בתלמוד הירושלמי הגמרא בירושלמי שקלים ז/ב) שואלת "מה הנאה יש לו" למי שאומרים דבר תורה בשמו. בר נזירא אמר, כי הנאתו היא כשותה יין קונדיטון - יין עם דבש (ראה רמ"א יו"ד סי' ר"ז סעי' ט"ו), ורבי יצחק אמר, שהרי הוא כשותה יין ישן. מבאר רבי יצחק אלחנן, כי הסובר שהנאתו של מי שדברים נאמרו בשמו היא כשל שותה יין ישן, היינו: כי כפי שהשותה יין ישן הערב לחיכו, מודה לכל מי אשר בגינו היין הגיע עד הלום, שמור, טעים ובלי נזקים, כך גם האומר דבר תורה, צריך למסור בשם כל אלו אשר בגינם דבר התורה השתמר במיטבו, ללא סילופים ועיוותים. ואילו בר נזירא טען, כי עליו להזכיר רק את מי שחידש את דבר התורה, או לכל הפחות הוסיף לו דבר מה, ולכן הוא רמז בהזכירו את יין קונדיטון, שהמוסיף לו דבש משבחו וטיב היין נזקף גם לזכותו.

יש שגם מצאו שינויים בגירסאות בתלמוד הבבלי, אשר יכולים להצביע על שתי הגישות השונות. במסכת סנהדרין (ב/ז) מובאים דברי רבי יוחנן בשם רבי שמעון בין היוצדק: "כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר". בגמרתנו וכן במסכת יבמות (צו/ב) מובאת אימרה דומה בשם ר' שמעון בר יוחאי, אך בשינוי לשון: "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר". יתכן כי הם נחלקו אם יש לומר רק הלכות בשמו של אומרן, היינו: חידוש תורה, קביעה הלכתית וכדומה, או גם "שמועה" יש לומר בשם אומרה, אף על פי שאינו אלא מוסר את ששמע מאחרים (ראה "שם עולם", הקדמה).

שבעה מוסרי שמועה: אכן, פעמים רבות אנו נוכחים שמסדרי התלמוד הבבלי, רב אשי ורבינא מוסרים הלכה בשם כל מי אשר השמיע אותה עד אשר הגיעה לאוזניהם, במסכת חולין (צח/א)

לפני כמה שנים ביקר הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, רב בית המדרש "מאורות הדף היומי", עם הגאון ר' שמואל אליעזר שטרן שליט"א, העומד לימין מפעל "מאורות הדף היומי", במעונו של הרה"ג וזמר זצ"ל כדי לקבל את ברכתו למפעל מאורות הדף היומי.

"ככלל", פתח הרה"ג שוואר זצ"ל, "כל מחשבותיו ומעיינותיו של רבי מאיר שפירא זצ"ל, משועבדים היו למשימה אחת ויחידה, שאין בלתה. להרבות את לימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז.

הסכינה ושמעו את העובדה הבאה, ותוכלו להבין טוב יותר מי היה מורי ורבי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל."

מורי ורבי, שלמדתי בישיבתו וישיבת חכמי לובלין, נולד בז' באדר התרמ"ז. אנו, תלמידיו, היינו לו כבניו. לב גדול, שופע טוב ללא קץ פעם בקרבו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, שאהבתו אלינו לא ידעה גבולות. גם אנו, תלמידי הישיבה רחשנו לו כבוד בל יתואר וכאשר אירע ומי מאיתנו זכה לשרת את רבנו או לשוחח עמו ביחידות, היה זה יום חג עבורו.

והנה באחד מימי החורף העלה בחור מן הישיבה רעיון יפה, בדחילו ורחימו הוא ניגש אל הרה"ג שפירא זצ"ל, ושאל אותו איזו מתנה יאות לקבל מאת בחורי הישיבה לקראת יום הולדתו.

על אתר השיב הגאון: **את כל הש"ס!** את כל הש"ס אני רוצה! אני רוצה שבו' אדר, ביום אחד, כולכם תלמדו את כל הש"ס. כל אחד יקבל על עצמו ללמוד מספר דפים וכך מאתיים וחמישים בחורי הישיבה, ביחד, יסיימו את הש"ס. זו היתה המתנה שביקש לעצמו הגאון.

אותו יום רעדו אמות הסיפים של בניין הישיבה. איש לא נע ממקומו. הכל ישבו והתנועעו על מקומם ללא הרף מתוך מאמץ להגיש לרבם האהוב את המתנה שלה כה ייחל. בראשם, ישב

מחשבים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
עכשיו! *3029

חודש ראשון התנסות חינם

רבי מאיר שפירא זצ"ל, ענינו בורקות משמחה ולבו גואה מאושר. אשרי העם שככה לו. בהגיע הלילה, סייעו הלומדים את דפיהם, והשמחה פרצה ועלתה. קשה לתאר זאת במילים.

בקשר לכך, נזכר הגר"ש וואזנר זצ"ל, כי באותה תקופה היה בישיבה עילוי עצום, יוסף ביום שמו, שקיבל על עצמו לסיים בז' אדר, לכבוד יום ההולדת של רבו האהוב, את כל מסכת בבא בתרא. **176 דף ביום אחד!** כל היום ישב יוסף ביום על מקומו והתמיד ברציפות, ללא הפוגה. ענינו לא זזו מגמרתו. לפתע, כאשר החל היום להחשיך, הבחינו היושבים בסמיכות לו, כי הוא נעדר ממקומו. לאחר חיפוש קל מצאו את יוסף ביום עומד בחדרו עם גמרא ולומד בריכוז עצום. מחביריו ביקש שיניחו לו לזמן מה. "נותרו לי עוד עשרה דפים כדי לסיים את המסכת..." והוא סיים.

אם אלו היו תלמידיו של רבי מאיר שפירא זצ"ל, נוכל לקבל מושג מה על דמותו שלו, על שיעור קומתו הגבוהה, על גדלותו הרוחנית ממנה שאב את כוחו לדרבן מאתיים חמישים בחורים למשימה שכזו.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לא/ב מוכרין אותו בהבלעה

מעשה בזקנה

פעם נזקק הגר"ח שמואלביץ שצ"ל, ראש ישיבת מיר, להסביר לתלמיד עניינה של הבלעה פתח וסיפר לו:

מעשה בזקנה אחת שחלתה והגיעה עד שערי מות. עמדה ונדרה כי אם תעמוד מחוליה תתן את שווי סוסה לצדקה. כשהבריאה עמדה והכריזה: סוס ותרגול למכירה! בא אדם והתעניין סוס בכמה ותרגול בכמה? ענתה לו האשה: סוס ברובל ותרגול בתשעים ותשע... יפה, אמר, הריני קונה את הסוס. לא ולא, מחתה. איני מוכרת אלא את שניהם יחדיו... הנה, סיים, זהו הבלעה... (מוח ולב).

נמצאת אחת השושלות הארוכות ביותר: "אמר רב שמן בר אבא, אמר רבי איד בר איד בר גרשם, אמר לוי בר פרטא, אמר רבי נחום, אמר רבי בריי, משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה, דבי נשיאה אמרו - ביצה בשישים אסורה...". שבעה אמוראים מסרו שמועה זו.

'אמוראים', על שום מה? אכן, בעל ה"ערוך" (ערך "אמר") כותב, כי חכמי התלמוד הבבלי כונו 'אמוראים', על שם ש'אמרו' את דבריהם מעצמם או בשם אמוראים אחרים.

השמועה שנמסרה בשם שני אמוראים לסירוגין: מעניין לציין שמועה שנמסרה בשמות שונים, לסירוגין. רב עורא היה מוסר שמועה מסוימת, פעמים בשם רבי אמי ופעמים בשם רבי אסי - "זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי" (חולין פד/ב). אם שניהם אמרו, מה טעם לא הזכירם יחד? (עיי' "מראית העין" לחיד"א בחולין שם). ה"בן יהוידע" (חולין שם) מתרץ באופן נאה. רבי אמי היה גדול מרבי אסי, ולפיכך היה ראוי להזכירו תחילה. מאידך, רבי אסי היה רבו של רב עורא, והוא ראה צורך להזכיר תחילה את שם רבו. כדי להמנע מן הספק, שלא ידע את מי להזכיר תחילה, פעם היה מוסר שמועה זו בשם רבי אמי, ופעם בשם רבי אסי...

דף לה/א מעשה בזכר של רחלים

ארבע שאלות שונות וארבע תשובות, כולן מסוגייתנו

ארבע שאלות הלכתיות, שונות זו מזו, נערמו על שולחנו של הגאון רבי יוסף חיים מבגדד, ולכולן הוא מצא ראיות או סימוכין בסוגייתנו.

אין מבטלים איסור לכתחילה: כידוע, מדרבנן (לדעת רוב הראשונים) אין מבטלים איסור לכתחילה, היינו: אין לגרום בכוונה תחילה לביטולו של דבר איסור בדבר היתר (רשב"א ב"תורת הבית הארוך" בית ד' סוף שער ד'), והעושה כן נקנס בכך שאין לאכול את המאכל שהוא ביקש להתירו (משנה תרומות ה/ט ועיין שם בפהמ"ש להרמב"ם).

שטיפת הבית במים מעורבים בדם: מעשה בקדרת מים שנשפתה על האש, ונפלה לתוכה כמות גדולה של דם, כמות שלא בטלה בשישים במים. משהתחוויר לבעל הקדרה כי המים אסורים בשתיה, הוא החליט להשתמש בהם לשטיפת ביתו, ולשם כך הוא הוסיף עליהם עוד מים רבים כהנה וכהנה, עד שלמעשה, הדם התבטל בשישים במים. במקרה זה, האיסור בוטל על ידי מעשה מכוון, אך ללא כוונה להתיר את האיסור. השאלה המתבקשת היא, אם מקרה מעין זה נכלל בתקנת חכמים, שקנסו לבלתי אכול איסורים שביטולם בהיתר (עיי' ט"ז י"ד סי' צ"ט ס"ק ט').

מעשה ללא כוונה להתיר, אינו נכלל בקנס: בעל ה"תורה לשמה" (סי' ש"ב) מוצא הוכחה מסוגייתנו. למדנו, כי בכור בהמה טהורה, שקדוש בקדושת קרבן, מתחלל מקדושתו אם נפל בו מום, ומותר לשוחטו ולאוכלו. ברם, אסור להטיל בו מום בכוונה, והעושה כן, נקנס על ידי חכמים, שאינו רשאי לשוחטו, עד שיפול בו מום נוסף, מעצמו. מעשה, מספרת משנתנו, באשמאי רומי, שחלף ליד בכור קדוש, והוא נעץ רומח בבכור והטיל בו מום. משבא מעשה לפני חכמים, התירו לשחוט את הבכור, שהומם. הרי לנו, כי מאחר שהנוכרי לא התכוון להתיר את הבכור על ידי המום, מעשהו לא נכלל בקנס של חכמים, אף על פי שנעשה בכוונה תחילה.

רוצה לתרום ספר תורה ואינו יכול: יהודי בגדאדי ניצב חסר אונים בפני משלחת כפרית שתרה נואשות אחר ספר תורה. הוא היה מוכן למכור להם את ספר התורה שברשותו, אך הוא היה מנוע מכך שהרי "מצוות עשה על כל איש לכתוב לו ספר תורה..." ואינו רשאי למכור ("שולחן ערוך" י"ד סי' ר"ע סעי' א'). בעל ה"תורה לשמה" (סי' ל"ג) יעץ לו, כי ימכור להם את נרתיקו המהודר של ספר התורה, ואת מחירו של ספר התורה יבליע במחירו של הנרתיק. סימוכין לכך הוא מצא במספר מקומות ביניהם סוגייתנו, בה נאסר למכור את בשרו של הבכור, אך בהבלעה עם עצמותיו, עורו וקרניו, הדבר מותר [יש לציין, כי דעתו של ה"תורה לשמה" אינה מוסכמת על הכל. ה"ערוך השולחן" י"ד סי' ש"ע סעי' ט"ז כותב, כי גם במתנה אסור לתת את ספר התורה ולא רק במכירה].

גביית ממון עבור כל שבועה בבית הדין: גם לדין שהסתפק אם הוא רשאי לגבות שכר מבעל דין שהופיע לפניו, מצא הגאון רבי יוסף חיים תשובה בגמרתנו. הדיינים נוטלים שכר בטלה [שכר על כך שהם בטלים מעבודה שהיו יכולים לעסוק בה במקום לדון] מן המתדיינים לפנייהם. פעם אירע שדיין הזיק שני שותפים להשבע לפניו על תביעה מסוימת שהופנתה כלפיהם, אך הם לא נשבעו במעמד אחד, מפאת העדרו של אחד מהם. לאחר מכן, התעוררה השאלה, אם הדיין רשאי לקבל שכר עבור כל מעמד שבועה, או שמא מאחר ששתי השבועות עוסקות באותו עניין, אין לו לגבות שכר נוסף על זה שקיבל.

אין לך לקבל ממון נוסף, הורה לו בעל ה"תורה לשמה" (סי' של"ה). שהנה, חכמים תקנו שהחכם הבדוק את הבכור אם יש בו מום, לא יטול שכר על כל בדיקה, כדי שלא יחשדו בו שכבר בבדיקה הראשונה ראה מום ולא הצהיר עליו, כדי שיזמינוהו לבדיקה נוספת. מעתה, עלינו ללמוד מכאן, כי גם על הדיין להקפיד לבל יביא עצמו לידי חשד, ומאחר שעלולים לחושדו שהוא חייב בשבועה גם את השותף השני, כדי להרוויח שכר נוסף, עליו להמנע מנטילתו.

סוחר העורות הרמאי: נסיים בסוחר עורות, שנתפס פעמים רבות בשקר, לאחר שהצהיר כי העורות שהוא מוכר ראויים לכתובת ספרי תורה תפילין ומזוזות, שעובדו לשם כך על ידי יהודים,

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: *3764

כנדרש, בעוד למעשה, הם עובדו על ידי נוכרים. ביום מן הימים, הסוחר הלזה סיפק עורות לסופר סת"ם והזמין אצלו כתיבת ספר תורה. כאשר הסתיימה המלאכה, הסוחר ביקש למכור את ספר התורה, אך הכל נמנעו מלרכשו, מחשש שהעורות שהוא סיפק לסופר, לא עובדו לשמה.

אדם אינו משקיע את ממונו על קרן הצבי: פתחו את הגמרא, הורה רבי יוסף חיים למפקפקים (שם, סי' ש"ג). בגמרא נאמר, כי אין לרכוש עורות מכהן מפוקפק, שמא הם עורות של בכור קדוש. אולם, מותר לרכוש ממנו חוטי צמר טוויים, או בגדי צמר, ואין לחשוש שהללו נטוו ונארגו מצמרו של בכור, שכן, אדם אינו משקיע את כספו על קרן הצבי, והלה הרי יודע כי הוא עלול להתפס בקלקלתו, ונמצא שכל השקעתו בטווייה ובאריגה ירדה לטמיון.

גם הסוחר שלנו, סיים הגאון רבי יוסף חיים, מוכן לרכוש עורות מגויים, ולכל היותר, אם ייתפס, ימכרם בחזרה. אך מה יעשה בספר תורה זה שהשקיע בו ממון רב, אם יתגלה כי אינו כשר.

דף לה/ב מימר אמר

המוהל הוותיק או האח הצעיר, מי קודם?

ללומדי גמרתנו ניתנת הזדמנות מיוחדת להיווכח במאמר הבא, כיצד הפוסקים הכריעו הלכות שונות, על ידי לימוד סוגיות תלמודיות שלכאורה אין להן כל קשר לדיון שהובא לפניכם.

תמיהה גדולה תמה ה"חכם צבי" בהבנת גמרתנו, ומכחה הוא הגיע למסקנה בעלת השלכות מרחיקות לכת.

סוגייתנו עוסקת במומים שהתגלו בבכור בהמה טהורה, ובאפשרויות השונות לחשוש, כי המום הוטל בו בזדון, על ידי מי שעשוי להשתכר מהטלת המום. אחד המקרים הנידונים הוא, כאשר כהן עם הארץ, משמש כרועה של הבכור שהתגלה בו מום. הגמרא אומרת, כי אין לחשוש שהכהן הרועה הטיל בו את המום, מאחר שהוא אינו מצפה לקבלו, שיודע הוא כי בעל הבית יעדיף ליתנו לכהן תלמיד חכם [אם היה מצפה לקבלו, מתעורר חשד, שהוא מטיל בו מום, כדי שכאשר הוא יקבלו כמתנת כהונה, יוכל לשוחדו בכל מקום, ולא יצטרך לטרוח להעלותו לבית המקדש].

והנה, כלל ידוע במתנות כהונה קובע, כי אם יהודי 'אימץ' לעצמו כהן שהוא מעניק לו את מתנות הכהונה שלו, אותו כהן הופך ל"מכירי כהונה" והישראל אינו רשאי לתת את מתנותיו לכהן אחר (עיי' בבא בתרא כג/ב). מעתה, אם הכהן הרועה שבו גמרתנו עוסקת, הוא "מכירי כהונה" של בעל הבכור, בוודאי שהוא מצפה לקבל את הבכור, ויש לחשוש בו כי הוא הטיל בו מום. מדוע, איפוא, הגמרא אינה מסייגת את דבריה ומתנה את הסרת החשד מן הכהן, בכך שאינו "מכירי כהונה". אין זאת, מסכם ה"חכם צבי" (ש"ת סי' ע'), אלא שמותר לזנוח "מכירי כהונה" לטובת מי שהוא תלמיד חכם, ולפיכך הרועה אינו בטוח כל עיקר שהבכור הנוכחי יגיע לידי, אף על פי שאת הבכורים הקודמים הוא זכה לקבל.

נעבור כעת למקרה שהוצב לפני ה"חכם צבי".

היה היה יהודי, אשר את כל בניו אשר נולדו לו, נהג למול אצל מוהל מסויים. ויהי היום, ואבי הבנים מת, והותיר אחריו תינוק רך, שעדיין לא נימול. בהתקרב מועד הברית, ביקש המוהל הוותיק למול את הרך היתום, אך כנגדו התייצב אחיו הגדול של התינוק וביקש לקיים בעצמו את מצוות המילה. המוהל טען, כי מאחר שהאב נהג לתת לו למול את כל בניו, אין לנשלו מן המצווה, כדין "מכירי כהונה" שלאחר שנהגו לתת להם את מתנות הכהונה, יש להמשיך לנהוג כן. ואילו הבן טען, כי זו היתה חובה אישית של האב, ובהעדרותו אין לה כל תוקף. ה"חכם צבי" הסכים עם טענתו של הבן, תוך שהוא מעניק לה הסבר הלכתי נאות ומנומק: דין "מכירי כהונה" מבוסס על הפסוק (צפניה ג/יג) "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב", שאין לו לאדם לשנות מדבריו, ומאחר שהורגל לתת לכהן מסויים, הרי זה כהבטחה שאין לחזור הימנה (עיי' תוס' ב"ב שם, ע"פ הגמרא בב"מ מט/א). ממילא, האב שהבטיח הוא זה אשר צריך לעמוד בדבריו, אך לא אחרים שמעולם לא הבטיחו כן.

ה"חכם צבי" מוסיף, כי מלבד זאת, קיימת סברה נוספת לצידו של האח.

אדם שיש לו ממון לצדקה ולפניו שני עניים, אחד מהם קרוב ואחד מהם תלמיד חכם, את מי מהם יעדיף. הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"ז הל' י"ג) כותב: "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם". ה"חכם צבי" מצטט את דבריו וטוען, כי כוונת הרמב"ם היא, שהקרוב קודם גם לתלמיד חכם. משהגענו עד הלום, מסיים ה"חכם צבי", נחבר שלב לשלב, וגגיע למסקנה, כי אם לגבי מצוות צדקה ממונית קרוב קודם לכל, קל וחומר שהדברים אמורים לגבי מצוות, שהרי אין לך צדקה גדולה מהענקת מצוות וגם בזו יש להעדיף את הקרובים... נמצא, שגם אם האח היה בין החיים, הוא היה רשאי למנות את בנו כמוהל, ולא היה נחשב כמדבר כזב ועושה עוולה (ועיי' "שולחן ערוך" יו"ד סי' רס"ד סעי' א' ובט"ז ס"ק ה').

דף לו/ב אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא עפ"י מומחה

כהן גדול ומלומד קטן

במשנה מבואר, כי אם נפל בבכור מום גלוי, מובהק וברור, ג' אנשים רשאים להתירו אפילו שאינם מומחים. רבי יוסי חולק ואומר כי גם אם יעמדו עשרים ושלשה אנשים ויצהירו כי נפל מום בבכור, אין בכך די, אלא יש צורך במומחה דווקא, וכה אומר רבי יוסי: "אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא על פי מומחה".

במבוא לספר "העקוב למישור" (טו) כותב: כבר היה מעשה במלומד אחד שתרגם את המשנה כאן - שאפילו יש שם כהן גדול אינו נשחט אלא על פי מומחה...

אכן, אין כאן לא כהן גדול ולא מומחה...

לעילוי נשמת

הרב **יששכר דב פרנקל** ז"ל

ב"ר אברהם מנחם ז"ל

נלב' ע"י מר-חשון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו ובנותיו שיחיו

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנא טורק** ע"ה

ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת הרב משה טורק זצ"ל

נלב' ע"ז בחשון תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה

(לבית שפרד) ב"ר נפתלי דב ז"ל

נלב' ע"ז בחשון תשמ"ז תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה לנגה** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל נלב' ע"א בחשון תשמ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות לנגה ורוטנברג שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה אנגלרד** ע"ה

ב"ר מנחם מנדל כהן ז"ל נלב' ע"א בחשון תשנ"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בתה

גב' ברכה לנגה ומשפחתה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **נחמיה יחיאל זעירא** ז"ל ב"ר משה מרדכי ז"ל נלב' ע"ב בתשרי תשמ"ח

וזוגתו מרת **סימה פינקל** ע"ה ב"ר פרץ ז"ל נלב' ע"ב בחשון תשנ"ח

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

